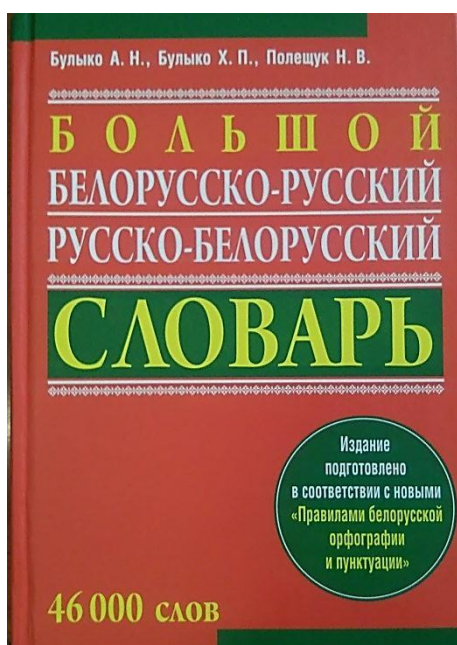

НЕ РАСТВАРЫЦА, А ЁЗРАСЦІ

21 лютага ў свеце адзначаецца міжнародны дзень роднай мовы. Навукоўцы, дзеячы культуры, літаратары паўсюдна прысвячаюць гэтай даце мноства розных мерапрыемстваў. Да Міжнароднага дня роднай мовы было прымеркавана і чарговае (чацвёртае па ліку) пасяджэнне грамадскага дыскусійнага клуба "Словадром". Тэма сустрэчы-гутаркі гучала, як "Шлях да роднай мовы".

Міжнародны дзень роднай мовы (на іншых афіцыйных мовах ААН: англ. International Mother Language Day, ісп. Día Internacional de la Lengua Materna, фр. La Journée internationale de la langue maternelle) - заснаваны рашэннем 30-й сесіі Генеральнай канферэнцыі ЮНЕСКА ў лістападзе 1999 года і адзначаецца 21 лютага з 2000 года штогод з мэтай абароны моўнай і культурнай разнастайнасці. ЮНЕСКА мае намер стварыць сістэму прэвентыўнага маніторынгу, закліканую адсочваць стан моў, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення, і садзейнічаць выпраўленню сітуацыі. Паводле ацэнак ЮНЕСКА палова з 6 тысяч моў свету знаходзіцца пад пагрозай знікнення. У 2009 годзе ЮНЕСКА прызнала 136 моў, якія толькі на тэрыторыі Расіі знаходзяцца пад пагрозай знікнення. Дата супадае з Днём руху за бенгальскую мову [en], які адзначаецца ў Бангладэш як дзень памяці аб крываваых падзеях 1952 году — дзень, калі пакістанская паліцыя расправілася з прыхільнікамі прызнання бенгальскай мовы ў якасці афіцыйнай мовы ва ўсходнім Пакістане (Бангладэш з 1971 года). Генеральная Асамблея ААН падтрымала рашэнне аб абвешчэнні Міжнароднага дня роднай мовы (Рэзалюцыя № А / RES / 56/262) і заклікала дзяржавы-члены ААН і Сакратарыят ААН садзейнічаць абароне і захаванню ўсіх моў народаў свету. *(ВІКІПЕДЫЯ)*

Падыскутаваць на тэму роднай мовы ў пісьменніцкі офіс прыйшлі людзі, якія звязалі свой жыццёвы шлях з роднай мовай: кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры беларускай літаратуры ГрДУ ім. Я.Купалы, член СПБ Аліна Эдмундаўна Сабуць; кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры беларускай літаратуры ГрДУ ім. Я.Купалы Пётр Іванавіч Маляўка; пастаянны ўдзельнік дыскусійных сустрэч, кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры беларускай літаратуры ГрДУ ім. Я.Купалы Руслан Канстанцінавіч Казлоўскі. У пасяджэнні таксама прынялі ўдзел пастаянныя члены клуба: старшыня Гродзенскага абласнога аддзялення СПБ, паэтка і прэзаік Людміла Антонаўна Кебіч; кіраўнік Гродзенскага гарадскога клуба творчай інтэлігенцыі "Грані", музыкант Аляксандр Міхайлавіч Закрэўскі, прадпрымальнік Сяргей Трашко; далучыліся да іх:

паэты-аматары Анатоль Пятровіч Волкаў і Ніна Кірылаўна Каліноўская; магістрант ГрДУ ім. Я.Купалы Марына Нячай і студэнтка 5 курса філалагічнага факультэта Купалаўскай ВНУ Аляксандра Рыхлевіч. Вельмі прыемна, што да дыскусійнага клубу "Словадром" далучылася загадчык кафедры беларускага і супастаўляльнага мовазнаўства ГрДУ ім. Я.Купалы, кандыдат філалагічных навук, дацэнт Алена Станіславаўна Садоўская.

С.Трашко і А.Закрэўскі

А.П.Волкаў

Тэма дыскусіі прадугледжвала абмен думкамі пра тое, як прыйсці да роднай мовы. У такой аўтарытэтнай аўдыторыі я планаваў паразважаць пра двухмоўе — з'яву, уласціваю не толькі нашай Беларускай дзяржаве. Так здарылася, што даволі павярхоўны і нешматлікі зрэд нашага грамадства прадэманстраваў самыя адчувальныя праблемы ў моўнай сітуацыі. Нават правільна сфармуляваць, выявіць праблему — гэта ўжо крок на шляху да яе вырашэння. У такім выпадку ініцыятыва гутаркі пра лёсы роднай мовы можа паслужыць чарговым этапам на гэтым шляху. А можа няма ніякай праблемы? Тады чаму некаторыя з нас застаюцца ў баку, удалечыні ад роднай мовы?

У тэме пасяджэння праглядалася яшчэ і асабістая для мяне цікавасць. Забягаючы наперад, скажу, што я быў самым праблемным з усіх удзельнікаў гутаркі — сярод прысутных адзіны, хто карыстаецца ў словах і думках не сваёй нацыянальнай мовай. На жаль, як ня сорамна, гэта праўда. Ад людзей паважаных, кампетэнтных, сапраўдных прафесіяналаў і патрыётаў, па маім разуменні, і павінна была прыйсці да мяне хуткая лінгва-патрыятычная дапамога.

Як жа табе живеца сёння, Мова? На правах гаспадыні сваю дапамогу ў арганізацыі гутаркі прапанавала Людміла Антонаўна Кебіч. Яна папрасіла кожнага з прысутных падзяліцца тым, якім для іх стаў шлях да роднай мовы. А.М.Закрэўскі з болей прызнаўся, што ў людных месцах на яго азіраюцца з-за беларускай мовы. А.С.Садоўская, у сваю чаргу, адзначыла, што калі раней, гадоў дваццаць таму пра беларускамоўнага чалавека ў народзе казалі: "нацыяналіст", "БНФавец", то сёння зрух ёсць, зрух у правільным накірунку. "Валоданне беларускай мовай у асяроддзі беларусаў выдае ступень адукаванасці, інтэлігентнасці чалавека", — падкрэсліла Алена Станіславаўна. Р.К.Казлоўскі выказаўся на карысць чысціні мовы: "Не ўмееш размаўляць па-беларуску — размаўляй па-руску". Між іншым, зусім нядаўна споўнілася дзесяць гадоў, як голасам Руслана Канстанцінавіча на мілагучнай беларускай мове ў грамадскім транспарце горада Гродна аб'яўляюцца прыпынкі.

Людміла Антонаўна Кебіч заўважыла, што на шляху да роднай мовы менавіта навукоўцы дасягнулі пэўных вынікаў. "Чаму і як менавіта навукоўцы прыйшлі да мовы?" П.І.Маляўка: "На маім шляху да Мовы не было аніякай перашкоды..." Р.К.Казлоўскі: "Маёй бабулі 98 гадоў. Я з асалодаю запісваю за ёй чыстую літаратурную Мову". Далей Руслан Канстанцінавіч паспрабаваў паразважаць наконт розніцы беларускай і рускай культур, якую ён заўважыў падчас знаходжання ў Маскве. Алена Станіславаўна Садоўская — адзіны гуманітарый з сям'і фізікаў. У яе сям'і ўсе беларускамоўныя. Для вызначэння яе стаўлення да мовы прагучалі словы: "лёгкасць", "смак", "мілагучнасць" і "палёт". Я ж толькі не без зайздрасці для сябе адзначыў, наколькі адрозніваюцца для ўсіх нас крокі ў адным накірунку. А.М.Закрэўскі завастрыў увагу на тым, што "з філолагамі зразумела, а як быць мне, калі я па прафесіі — тэхнар?" (Аляксандр

Міхайлавіч працуе канструктарам на адным з буйных вытворчых аб'яднанняў Гродна). "Калісьці быў уздым нацыянальнай свядомасці, які, здавалася, вась-вось закране моўную сферу. А як быць сёння? Хто возьмецца перакладаць на беларускую мову тэхнічную, спецыялізаваную літаратуру?" Пытанне засталася без адказу...

Тым часам Л.А.Кебіч з пытаннем пра шлях да роднай мовы звярнулася да моладзі. Беларускі філолаг-магістрант Марына Нячай расказала, што ўдзячная сваёй беларускай школе. "Я родам з Дзятлаўшчыны, — паведаміла дзяўчына, — з самага нараджэння знаходжуся ў беларускамоўным асяроддзі. Размаўляю на роднай мове, колькі памятаю сябе. Мне так прасцей..." Студэнтка Аляксандра Рыхлевіч за набліжэнне да роднай мовы ўдзячная сваім выкладчыкам: "На філфаку я апынулася выпадкова... Ніколі спецыяльна не задумвалася пра беларускую мову. Яе для мяне пачаў раскрываць Руслан Канстанцінавіч (Казлоўскі – Д.Р.). Менавіта з падачы педагога я пачала яе любіць". "Але ж дагэтуль беларуская мова часцяком выклікае непаразуменне. Калі ў транспарце я прашу: перадайце на квіток — пытаюцца: "на які "квіток?"; у краме прашу пачак цукру — пытаюцца: "колькі вам пачак?.." — дадала Аляксандра.

Ніна Кірылаўна Каліноўская захапляецца паэзіяй. Публікуецца ў Расійскай Федэрацыі. "Жыву ў Беларусі з 1992 года. Па-беларуску я разумею. Мая мама з Магілёўшчыны. Прыгожая мова, напеўная... Добрыя людзі... Тут я, як быццам патрапіла ў рай. Адчуваецца, як праз мову ідзе дабрыйня", — падзялілася жанчына. Пра цікавы факт з жыцця паведаміў А.М.Закрэўскі: "Мы з жонкай завялі сабе правіла — раз у тыдзень, кожную нядзелю размаўляем толькі па-беларуску. На працы ў мяне, на жаль, такой магчымасці няма". Зараз жа прагучаў усеагульны заклік рабіць у беларускіх сем'ях дзень роднай мовы. Хоць нейкі сродак скараціць да яе шлях.

У ходзе гутаркі неаднаразова прагучала калектыўнае меркаванне пра тое, што без дзяржаўнага ўдзелу ў пераадоленні шляху да роднай мовы нічога не атрымаецца. Прадпрымальнік Сяргей Трашко таксама паспрабаваў апісаць свае ўзаемаадносіны з нашай роднай мовай. "Уявіце сабе, я быў дзіцё СССР. З расійскай глыбінкі мы прыехалі ў Гродна ў 1980 годзе. Спачатку мне было нязвыкла чуць беларускую мову. У гродзенскай школе, дзе я стаў вучыцца, мяне выклікалі, каб паслухаць мой рускі... Беларускую мову я разумею, але не настолькі, каб чытаць на ёй літаратуру."

...А я ўсё чакаў, калі ж у пасяджэнні дыскусійнага клуба з'явіцца ўласна прыкметы дыскусіі, з яе вастрынёй, сутыкненнем пазіцый, парадзімі аргументаў. Дарэмна. Размова пра родную мову насіла памяркоўна-разважлівы характар з элементамі споведзі.

Паэт-аматар Анатоль Пятровіч Волкаў пра сябе сказаў так: "Пры савецкай уладзе я быў рускім, цяпер — беларус. Маці — масквічка, бацька — беларус. Я не адгаворваў сваіх дачок вучыць беларускую мову". Мяркуючы па апошняй фразе, дачкі мужчыны з нацыянальнасцю лёгка вызначыліся. Затым гутарка некалькі схілілася да тэмы перакладаў, слоўнікаў і зноў вярнулася да тэмы адміністрацыйнага рэсурсу. Мой універсітэцкі выкладчык беларускай літаратуры Пётр Іванавіч Маляўка ўпэўнены, што калі б намерсе вырашылі наш шлях да роднай мовы скараціць, то мы б усе з гатоўнасцю адгукнуліся і "падаставалі апошнія слоўнікі". Людміла Кебіч нагадала, што такое ўжо было ў 90-я. На што А.М.Закрэўскі запырачыў, што гэта было штучна. І ўсё гэта "не пра мову". Людміла Антонаўна працягвала разважанні: "Трэба ведаць мову, чытаць. Толькі тады загаловаш на ёй. На другі тыдзень у іншамоўным асяроддзі пачынаеш думаць на іншай мове..." Аляксандр Закрэўскі адхіляе ўнутрыпалітычны, адміністрацыйны фактар: "У Ірландыі ва ўладзе нацыяналісты, але нацыянальная мова ў заняпадзе". Руслан Казлоўскі працягваў разважаць пра супрацьстаянне нацыянальнай і так званай аператыўнай моў, у якім аператыўная пачынае выцясняць мову нацыянальную (па дадзеных перапісу насельніцтва). Л.А.Кебіч: "Мы гістарычна размаўлялі па-руску". П.І.Маляўка: "Але што мы маем сёння і што будзем мець заўтра?" Л.А.Кебіч: "Сёння ў нас ёсць таварыства беларускай мовы (ТБМ)..." А.С.Садоўская: "Важна, каб фарміраваліся адносіны да Мовы..." Л.А.Кебіч: "Мы павінны разам пашыраць нашыя справы ў гэтым накірунку, трымацца адзін аднаго". С.Трашко спрабаваў разважаць з пункту гледжання філасофіі: "Цікавае і неадназначнае пытанне: як нараджаюцца мовы? Беларуская, як і ўсякая іншая мова, мае сваю гісторыю, *прамову*. Агульную. Некаторым мовам наканавана стаць агульнымі, як напрыклад, ангельскай. Такі закон спіралі гісторыі. Пачатак новага вітка непазбежны. Варта ўлічваць ўплыў на родную мову, на свядомасць Інтэрнэту." Мне ж успомнілася Эсперанта, міжнародная сінтэтычная мова, стваральнік (або ініцыятар, як ён сябе называў) якой Людвіг Заменгоф з'яўляецца нашым земляком, гродзенцам. Лічу ўклад гэтага чалавека ў нашу агульную культуру не толькі незаслужана забытым, але і недаацэненым. Л.А.Кебіч выказала думку аб неабходнасці перадыслакацыі роднай мовы ў сферу *маўленчага этыкету*, што дапамагло б адаптаваць Мову на ўзроўні абывацельскіх зносін.

Самым паэтычным і кранальным апісаннем шляху да роднай мовы стаў для мяне аповяд Аліны Сабуць: "Мой шлях да роднай мовы — ад бацькоў, якія абодва працавалі настаўнікамі, да таго ж мама ў мяне — філолаг. На мой погляд, мова — гэта нешта сакральнае, што ўвогуле перадаецца праз генетычны код. Напрыклад, любая размова ці не мова думак? А думкі, якія нараджаюцца ў патаемных нетрах чалавечай душы, ці не ёсць на самым пачатку пэўнай МЕЛОДЫЯЙ, якая пасля толькі апладняецца СЛОВАМ... Праўда, варта прызнаць, у паэта як творцы гэтае слова жыве ў асаблівым, вабна-загадкавым свеце. Нездарма кажуць, што паэт — душа мовы (кожны ж

паэт стварае свой слоўнік з надзвычайнай упарадкаванасцю, арыентаванасцю слоў, нават не вынаходзячы новых слоў)...” Р.К.Казлоўскі закрануў вельмі сур’ёзную праблему адзінамоўнага навучання, як некалі на латыні (недахоп і адсутнасць увогуле беларускамоўных падручнікаў і дапаможнікаў па розных прадметах, у розных навучальных установах). Каб быў плён, казаць услых аб гэтым трэба на ўсіх узроўнях.

У фінале гутаркі, назваць якую дыскусіяй можна толькі з вельмі вялікай нацяжкай, слова атрымала паэзія. З любімым вершам на тэму моўнай сітуацыі ў Беларусі выступіў Пётр Іванавіч Маляўка. Вось, публікую яго без каментароў:

ДВУХМОЎЕ

Дзе той філосаф, дзе ён, дзе?
Хто распаўсюджвае выслоўе,
Што беларускай грамадзе
Не мова трэа, а двухмоўе.

Ажно дзве мовы? Божа мой!
Яны ва мне ніяк не ладзяць.
Адна — мая. Яна — з крывёй.
Ды ў нас чужая на пасадзе.

На роднай мове сняцца сны.
Нянашай мове — прывілея.
Як быццам бы не мы — сыны.
“О, Беларусь мая — лілея!”

А госці нашы — на кутах.
У нас такая завядзёнка.
Яны, лічы, у гаспадарых,
А мы і наша мова — звонку.

Калі няпраўду я кажу,
Няхай мяне зракуцца людзі.
І век наступны за мяжу
Сваю мяне прымаць не будзе.

І я не супраць іншых моў,
Як нехта зноў мяне пужае,
Але ў людзей спакон вякоў
Дзвюх матак зроду не бывае.

Калі б нам мову. Ды сваю.

А то ніводнай нашай школы.
А мы ж маліліся агню.
А мы — народ зусім не кволы.

О век мой, час мой — златавуст.
І дзень наступны — не ранейшы,
Але, выходзіць, беларус
Яшчэ і сёлета тутэйшы.

Трываюць людзі да пары,
А беларусы йшчэ і далей.
Ой, дзе ж вы, хлопцы-бунтары!
Чаго ж вы крылы паскладалі?..

Таццяна Зіненка,
настаўніца беларускай мовы і літаратуры СШ № 8 г. Барысава,
“Настаўніцкая газета”, 19 кастрычніка 1988 г.

У мяне таксама ёсць свае думкі пра шлях да роднай мовы. Ёсць некаторыя меркаванні як у літаратара. Сёння абсалютна незразумела, як вырашыць праблему *рускамоўнай беларускай літаратуры*, яе вывучання. Яна, як відаць, не турбуе нашых навукоўцаў-філолагаў. Кафедра беларускай літаратуры не заўважае рускамоўную літаратуру Беларусі праз фактар мовы. І зразумела, гэта лагічна... Кафедры рускай літаратуры мясцовай ВНУ яна нецікавая, паколькі рускай яна не з'яўляецца (этнічна і геаграфічна). Застаецца толькі чакаць, калі структуры адукацыі звернуць увагу на гэты феномен. Няхай маім чарговым крокам на шляху да роднай мне беларускай мовы стане гэты тэкст. Назваць жа рускую мову нероднай мне не дазваляе сумленьне. Памятаючы пра тое, што мова — сродак для паразумення, для аб'яднання людзей, яна — сродак мастацтва, усё ж кропку ў гэтай змястоўнай гутарцы мне хочацца паставіць вершам выдатнай беларускай паэтэсы Тамары Мазур (яна, на жаль, прапусціла паседжанне з-за хваробы):

З'ЯДНАЦА

З'яднацца — раз і назаўсёды...
Не растварыцца, а ўзрасці
У невычэрпнай асалодзе
І поруч шлях зямны прайсці.

Не спатыкнуцца аб каменне,
Не развярнуцца каля гор,
Свае гарачыя памкненні
Не замарозіць паміж зор.

З’яднацца — шчыра і сардэчна,
Душою, целаю і... яшчэ
Любімай моваю навечна,
Што, як крынічанька, цячэ.

І не рабіць з таго сакрэту,
Ды лішні скінуць груз з плячэй.
З’яднацца — з Музаю Паэту!
Што можа быць таго вышэй?

“ЛіМ”, № 7, 19 лютага 2016 г.

Мне застаецца толькі падзякаваць усіх удзельнікаў дыскусіі на тэму “Шлях да роднай мовы” і пажадаць, каб родная мова натхняла ўсіх нас, як Муза натхняе паэта. Запрашаю ўсіх жадаючых на наступнае, пятае пасяджэнне

грамадскага дыскусійнага клуба

“СЛОВОДРОМ”,

якое адбудзецца **29 сакавіка**, як заўсёды, па адрасе:
Гродна, вул. Савецкая 31, пакой 39.
Пачатак у **18.00**.

Тэма наступнай дыскусіі:
“ПОЭТОМ МОЖЕШЬ ТЫ НЕ БЫТЬ...”

З найлепшымі пажаданнямі, заўсёды ваш

Дзмітрый Радзівончык

На фота: моманты паседжання грамадскага дыскусійнага клуба “Словадром” на тэму “Шлях да роднай мовы”.

А.Э.Сабуць, П.І.Маляўка, Р.К.Казлоўскі

Н.К.Каліноўская

А.С.Садоўская

Пётр Іванавіч чытае любімы верш.

Марына Нячай і Аляксандра Рыхлевіч

Такі ён быў — “Словадром-4”. Гродна, офіс абласнога аддзялення СПБ, 24 лютага 2016 г.